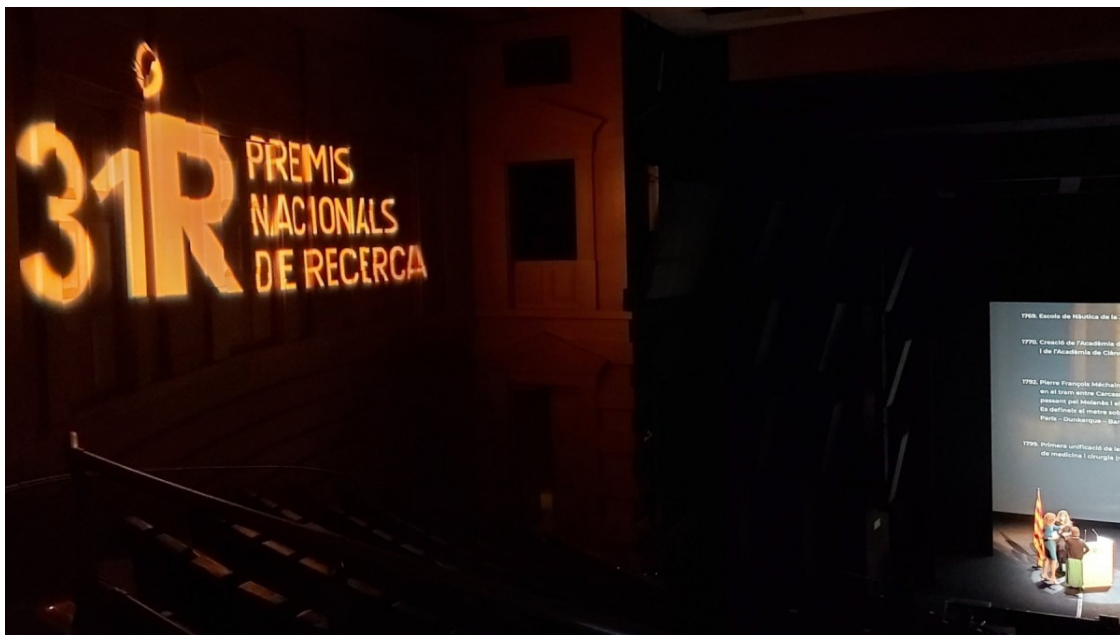

Prestigi, rigor i nous canals, les claus per divulgar en català

«Internet i les xarxes socials faciliten la creació de continguts, però també fan molt senzill difondre opinions anticientífiques» | «La llengua catalana serà llengua de divulgació científica si crea productes prestigiosos i atractius»

Els Premis Nacionals de Recerca reconeixen i prestigien anualment la tasca del món científic català. | Departament de Recerca i Universitats.

Als anys 90, a la secció de ciència del setmanari *El Temps* intentàvem ressenyar cada setmana un llibre editat en català. No era gens fàcil i si ho aconseguíem era perquè hi incloïem també algunes revistes i també llibres que no eren estrictament científics, però que tenien, almenys parcialment, aquest lectura. Ara seria més fàcil, no només perquè l'edició de llibres de ciència en català ha augmentat -no prou, cal dir- sinó també perquè ja no fariem la tria només entre obres impreses i les ressenyes haurien de fer referència també a webs, comptes de Twitter o Instagram, *podcasts* i altres formes de difusió del coneixement.

Per això, a l'hora de comentar què cal fer per divulgar la ciència en català hem de tenir en compte primer de tot una obvietat: els canals són molt diferents a com eren fa uns anys i les possibilitats de d'elecció del públic han augmentat. Per això, cal pensar en la diversitat de mitjans, cosa que també augmenta molt les possibilitats de creació, però que també ha de fer pensar més en el tipus de públic que volem abastar.

Perquè una llengua tingui possibilitats de ser triada per informar-se sobre ciència -incloem aquí la tecnologia- **li cal principalment una cosa: prestigi.** A més, ha de ser una llengua assequible a un públic relativament ampli, i això el català, entre la gent que el té com a llengua pròpia, els que el poden llegir o entendre sense gaire problemes i els que poden fer-ho amb algun esforç, petit o gran, ho compleix.

També cal que tingui interès allò que comuniquem. Si fa anys, força anys, podríem tenir encara molt estesa la imatge d'una ciència catalana poc potent, ara això no té sentit. La ciència que es fa a Catalunya, on hi treballen juntament amb els nostres científics molts investigadors prestigiosos de fora, té un alt nivell. En el camp de la recerca biomèdica ens trobem amb una producció de molta qualitat -i quantitat. En altres àmbits, l'Institut de Ciències Fotòniques (ICFO) i l'Institut Català d'Investigacions Químiques (ICIQ) es troben entre els capdavaners del món en els seus camps respectius. I podríem afegir-hi departaments universitaris i altres centres i instituts amb producció més que notable, en quantitat i en qualitat. Si a l'anàlisi hi afegim el País Valencià i les Illes Balears, el panorama és encara més ric i engrescador.

A més, hi ha molts científics catalans de nivell treballant fora. Per tant, de recerca de nivell per divulgar i de persones de nivell que la puguin difondre n'hi ha. D'investigadors catalans o que treballen aquí que puguin divulgar la seva pròpia recerca, difondre la que es fa en altres llocs o analitzar els temes candents n'hi ha molts. En aquest apartat, **el prestigi està més que demostrat.**

Pel què fa al nivell del periodisme i la divulgació científica, crec que també podem manifestar que el nivell és molt bo. Per tant, la qualitat ja hi és. **Ara falta augmentar la quantitat i la difusió.**

I perquè la divulgació en la nostra llengua tingui difusió, **cal fer productes atractius, innovadors i rigorosos que captin l'atenció del públic.** I no només del públic catalanoparlant, sinó de tothom que pugui trobar interessants i útils els productes que es fan en català. Sobre la importància de divulgar la ciència ja n'hem parlat en aquesta web en dos articles:

[noticiadiariambautor]93/197[/noticiadiariambautor]
[noticiadiariambautor]93/198[/noticiadiariambautor]

Només voldríem destacar de manera resumida tres punts:

Els científics tenen el deure d'explicar a la societat la seva feina i les seves conseqüències
Una societat que comprèn la importància de la ciència i en veu els resultats també acceptarà, i fins i tot demanarà, més inversió en recerca i desenvolupament
En una societat democràtica els ciutadans han de tenir prou cultura científica i criteri per poder elegir o per pressionar en la direcció que creguin convenient.

Això darrer és especialment important a Catalunya, no tan sols perquè només una minoria de

ciutadans té estudis superiors i, d'aquests, només una part fa o ha fet ciències o tecnologies, sinó perquè **en els batxillerats hi ha un desequilibri evident en contra de la ciència**: de les matèries comunes -per tant, les que fa tothom, triï l'itinerari que triï-, entre llengua catalana i castellana, literatura, llengua estrangera i filosofia sumen nou hores a primer curs, per dues de ciències per al món contemporani. A segon curs, les ciències desapareixen del tot i les llengües, la història de la filosofia i la història sumen 13 hores. En total, **22 hores comunes d'humanitats i dues de ciències**.

En un document de l'Observatori de Bioètica i dret de la Universitat de Barcelona sobre el diàleg entre ciència i societat (Casado i Puigdomènech, 2018), hi ha unes recomanacions a la comunitat científica, entre les quals aquesta:

"Que els investigadors considerin com a part intrínseca del seu treball la comunicació dels seus resultats a la societat en general i la cooperació amb els professionals de la comunicació i el periodisme científic, transmetent de forma intel·ligible i veraç els resultats de les seves recerques i el seu significat per al desenvolupament del coneixement i la presa de decisions socials i individuals"

També hi ha recomanacions als mitjans i, entre altres, aquesta per als poders públics:

"Que el mètode de la ciència i els seus continguts més rellevants estiguin presents tant en l'educació bàsica com en els diferents nivells superiors d'educació, posant una atenció especial a l'educació en la lectura dels mitjans i en la interpretació correcta de la informació a les xarxes socials"

Internet i les xarxes socials faciliten la creació de continguts, però al mateix temps fan molt senzill difondre opinions anticientífiques, fruit del desconeixement o, sovint, de la mala fe i d'interessos poc clars. Per això, és important utilitzar-les i utilitzar el conjunt de mitjans per contrarestar aquests discursos (Weeks, 2014).

Si hem de fer una mica de balanç de divulgació científica en català hem de citar algunes iniciatives. La revista *Mètode*, de la Universitat de València, seria potser la més destacada -aquest any ha rebut el Premi Nacional de Comunicació Científica. Té rigor i qualitat de continguts, que en ocasions tenen un to més divulgatiu i en altres més acadèmic. S'edita trimestralment en paper

Pensem.

en català i en castellà i se'n fa un número anual en anglès, *Metode Science Studies Journal*. Fa difusió dels seus articles per les xarxes socials i ha establert col·laboracions amb la revista digital *Vilaweb* i amb el setmanari *El Temps*.

Una altre exemple destacat és Divulcat, que es defineix com "un projecte de divulgació científica mantingut per científics dels territoris de parla catalana". Fundació Enciclopèdia hi dona suport tècnic i logístic. El projecte és obert i declara que "progressivament s'hi desenvoluparan nous recursos per a millorar la divulgació científica, com ara xerrades, visites a centres d'investigació, etc."

Aquests dos exemples serveixen per mostrar dues coses. Una, que hi ha gent que es mou amb rigor i empena per difondre la ciència en català. Una altra, que des d'aquestes plataformes no només es pot difondre la ciència que es fa als Països Catalans, sinó, sobretot, donar una visió de tots els temes relacionats amb la ciència i la cultura científica i tecnològica des de la nostra perspectiva. **S'atribueix a Pasteur la frase "La ciència no té nacionalitat però el científic sí"**. Per tant, el que es vulgui explicar sobre la ciència i les seves implicacions depèn també de la societat on sorgeix.

D'altra banda, si bé la llengua de la ciència és, innegablement, l'anglès, fa molts anys el físic francès Jean-Marc Lévy-Leblond va escriure sobre el doctor Dupont i monsieur Dupont. Es tracta d'una personalitat doble, en què el primer difon la seva recerca en anglès i el segon exposa el seu treball i els seus plantejaments en francès.

Això ens torna al que hem dit abans: **la llengua catalana serà llengua de divulgació científica si crea productes prestigiosos i atractius**. Una part d'això es pot aconseguir simplement explicant la ciència que es fa aquí o bé buscant científics d'aquí que opinin sobre temes generats fora. La web de notícies 324.cat, per exemple, inclou diàriament notícies sobre aquests temes i dóna visibilitat als nostres investigadors.

Darrerament han aparegut altres iniciatives destacades. Espais com Neurones Fregides, que es defineix com "la xarxa de divulgació científica en català!" i que compta amb projectes a diversos canals, o Ciència Oberta, que treballa "promovent la ciència i defensant la llengua!" i que també té presència diversificada.

També cal citar Sayansi, que explica que "som un grup de joves investigadors apassionats per la ciència que han començat un podcast i un canal de Youtube" i que a més d'informar sobre ciència té com objectiu explicar "les històries darrere de tot el procés de recerca".

Són iniciatives que mereixen tot el suport, perquè a més de la voluntat de divulgar la ciència i el què l'envolta i de fer-ho en català ja han obert el camí amb aquestes noves formes d'expressió i aquests nous canals, imprescindibles si volem tenir difusió. Demanem disculpes si ens en deixem d'altres.

A més, **avui la tecnologia ofereix possibilitats immenses** i el disseny gràfic o la realitat augmentada permeten oferir una informació molt visual i clara de forma molt atractiva. Amb un afegit que cal considerar: alguns esquemes o muntatges es poden entendre sense saber català i si la informació que s'hi mostra té interès poden ser una forma d'atreure públic cap a productes de divulgació en la nostra llengua. Un cop més, el prestigi i l'atractiu poden portar més usuaris cap al català.

Tot això no significa abandonar canals tradicionals. Però fins i tot en models clàssics de divulgació, com ara actes o activitats presencials, el món digital aporta noves oportunitats que cal aprofitar -en els llibres, codis QR per ampliar informació, per exemple. **Pensem en la ciència ciutadana, que pot ajudar els investigadors a recollir milers de dades**, al mateix temps que implica la ciutadania en la recerca, augmenta la cultura científica i consciència sobre alguns temes cabdals. I que amb telèfons intel·ligents i molts altres dispositius obre noves perspectives.

Se n'ofereix una breu perspectiva en un document recent (Elorza, Leguina et al., 2021). La publicació defineix cinc grups d'actors implicats en la ciència ciutadana: ciutadania i societat; acadèmia i comunitat científica; sector públic i responsables polítics; indústria i sector privat; i periodistes de dades i comunicadors científics.

La divulgació científica en català presenta en aquests moments diverses iniciatives interessants, però ha de reforçar les possibilitats que s'obren per arribar a nous públics, ha de potenciar l'ús de la llengua catalana -no sempre present a les iniciatives que sorgeixen- i pensar no només en la recerca, sinó en les conseqüències socials de la ciència i en el concepte més ampli de cultura científica, com es pot veure en aquest article: "*Barcelona vol ser capital científica mundial més enllà de 'paella, platja i Gaudí'*".

Potenciant tot això, no només farem un servei a la ciutadania donant-li més cultura científica i més criteris, o als investigadors promovent la seva feina, sinó que també aportarem prestigi i públic a la nostra llengua.

Bibliografia:

Casado, M.; Puigdomènech, P. (coords.) (2018): "Document sobre els aspectes ètics del diàleg entre ciència i societat" (PDF), UB Edicions.

Elorza, A.; Leguina, L., et al. (2021): "Repensar la Comunicació Científica: Ideas para iniciativas de Ciencia Ciudadana", NEWSERA

Gascoigne, T.; Leach, J. (2020): "Science communication is more important than ever. Here are 3 lessons from around the world on what makes it work", The Conversation

Perla Mateo, M.P. (2014): "La conquesta del lector. Reptes evolutius del periodisme científic en un ambient extrem", *Mètode*, València

Weeks, J. (2014): "Duck and Cover: Science Journalism in the Digital Age", *Science History*

D'altres articles del dossier:

[noticiadiariambautor]93/258[/noticiadiariambautor]

[noticiadiariambautor]93/259[/noticiadiariambautor]

[noticiadiariambautor]93/260[/noticiadiariambautor]

[noticiadiariambautor]93/262[/noticiadiariambautor]

[noticiadiariambautor]93/265[/noticiadiariambautor]

[noticiadiariambautor]93/266[/noticiadiariambautor]